

УДК 336.201

JEL Classification: H21

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9\(42\).204-212](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9(42).204-212)

А.М. Лисенко, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Сутність податкового планування та фактори, що здійснюють вплив на якість податкових планів

У статті досліджено підходи науковців до трактування поняття податкового планування та встановлено, що у більшості публікацій увага науковців зосереджується на дослідженні сутності, видів, методів податкового планування, проте вивченню факторів впливу на якість податкових планів не приділяється належна увага. Запропоновано авторське визначення сутності податкового планування з урахуванням його здійснення на рівні суб'єктів господарювання, а також відповідних державних та територіальних органів управління. При цьому податкове планування розглянуто як систему заходів, сформовану у рамках чинного податкового законодавства, спрямовану на рівні суб'єктів господарювання на оптимізацію податкового навантаження та зниження податкових ризиків, а на рівні держави й територій - на визначення оптимальних податкових параметрів та раціональних рішень відповідних державних та територіальних органів управління, спрямованих на забезпечення обгрунтованого (у межах податкового потенціалу) обсягу податкових надходжень до бюджетів різних рівнів.

Акцентовано увагу на тому, що процес податкового планування має базуватися на урахуванні як загальнодержавного підходу, так і діяльності суб'єктів господарювання; що сфера податкового планування передбачає застосування виключно легальних, законодавчо допустимих підходів при розробці шляхів зниження рівня податкового навантаження на суб'єкт господарювання, а податкове планування слугує основою для розробки рішень у сфері управління оподаткуванням та має здійснюватися з урахуванням вимог чинного податкового законодавства.

Охарактеризовано зовнішні, внутрішні, об'єктивні, суб'єктивні, основні, другорядні, постійні, змінні, інтенсивні, екстенсивні, загальні, специфічні, прямі, непрямі, складні та прості фактори, які здійснюють вагомий вплив на якість податкових планів. Запропоновано здійснювати розподіл факторів за встановленими групами, що у подальшому забезпечить оцінку впливу таких факторів на результати формування та якість податкових планів.

податкове планування, податкові платежі, база оподаткування, податкова оптимізація, фактори, суб'єкти економічної діяльності

Постановка проблеми. Оптимізація податкових платежів є важливою складовою фінансової стратегії суб'єкта економічної діяльності, спрямованою на зниження податкового навантаження та максимізацію прибутку. Для розробки законних шляхів оптимізації податкових платежів застосовують податкове планування, методи якого базуються на побудові структури бізнесу на основі використання податкових пільг та інших важелів впливу на формування бази оподаткування. Складність розробки податкових планів пов'язана з постійними змінами в податковому законодавстві, а за наявності економічних взаємозв'язків з іншими країнами - з відмінністю у функціонуванні податкових систем. При цьому виникають питання щодо оптимальної структуризації бізнесу з урахуванням можливостей зниження податкових зобов'язань при переміщенні доходів та прибутку між суб'єктами економічної діяльності, у тому числі й розміщеними в різних країнах. Враховуючи постійні зміни в економіці та технологіях, окреслені проблеми у сфері податкового планування не втрачають своєї актуальності, потребують постійної уваги з боку наукової спільноти й практиків та формують простір для розробки податкових планів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності податкового планування, його видів та методів, ролі в процесі управління займалися І., Греца Я. В.,

Гринчук В. Ю., Гринчук Ю. С., Давидов Г. М., Долженко І. І., Бондаренко Г. Ю., Васильєва Л. М., Голяш І. Д., Глущенко Я. Євтушевська О. О., Корецька С. О., Корогодова О. О., Лагодієнко Н. В., Моїсеєнко Т. Ю., Оліховський В. Я., Оліховська М. В., Романів С. Р., Самусевич Я. В., Супруненко С. А., Височина А. В., Черешнюк О. М., Черкас Т. С., Черненко Н. О., Шалімова Н. С. та інші науковці. Теоретико-методичні аспекти податкового планування як засобу запобігання правопорушенням та гармонізації взаємовідносин держави й суб'єктів господарювання, невід'ємної складової механізмів державної податкової політики та податкового менеджменту дослідили Васильєва Л. М. [1], Голяш І. Д., Романів С. Р., Черешнюк О. М. [3], Гринчук Ю. С., Гринчук В. Ю. [5], Євтушевська О. О. [6], Лагодієнко Н. В., Бондаренко Г. Ю., Тарасенко В. П. [8], Оліховська М. В., Оліховський В. Я. [12], Давидов Г. М., Любченко О. М. [13], Супруненко С. А. [15], Черкас Т. С., Долженко І. І. [16]. Вагомий внесок у дослідження змісту, правових засобів та меж податкового планування, основ податкової оптимізації у контексті зарубіжного досвіду та української практики внесли Греца Я. В. [4], Самусевич Я. В., Височина А. В. [14]. Особливості планування розвитку податкового потенціалу підприємств на основі комплексного підходу вивчала Корецька С. О. [7]. Податкове планування на засадах ризико-орієнтованого підходу в умовах діджиталізації економіки дослідили Глущенко Я. І., Корогодова О. О., Черненко Н. О., Моїсеєнко Т. Ю. [2]. Теоретичні та прикладні аспекти визначення податкового навантаження суб'єктів господарювання, розробки податкового паспорту регіону як інструменту планування бюджетних надходжень розкрито в працях [9-11]. У більшості публікацій увага науковців зосереджується на дослідженні сутності, видів, методів податкового планування, проте вивченню факторів впливу на якість податкових планів не приділяється належна увага. Окреслені аспекти потребують більш ретельного вивчення, що свідчить про актуальність дослідження.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є систематизація існуючих підходів у визначенні сутності податкового планування, а також факторів, що здійснюють вплив на якість податкових планів.

Виклад основного матеріалу. Податкове планування є важливою складовою процесу управління, адже сфера господарської діяльності, у тому числі й фінансової діяльності та, зокрема, сфера оподаткування мають бути чітко спланованими з метою забезпечення вибору ефективних рішень. Можливості щодо здійснення податкового планування зумовлені змістом чинного податкового законодавства, яке передбачає відмінності в оподаткуванні різних категорій платників податків та видів діяльності.

Елементи податкового планування наявні в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, адже особливості застосування систем оподаткування вивчаються управлінським персоналом як ще до моменту державної реєстрації такого суб'єкта, так і в процесі здійснення ним фінансово-господарської діяльності. З огляду на це важливе значення має систематизація трактування сутності податкового планування різними науковцями.

Так, Євтушевська О. О. розглядає податкове планування як «інтеграційний процес упорядкування господарської діяльності відповідно до чинного податкового законодавства та стратегії розвитку підприємства» [6, с. 36]. Самусевич Я. В. та Височина А. В. зазначили, що «податкове планування - це елемент податкового менеджменту, що формує підґрунтя для ухвалення оптимальних управлінських рішень у сфері оподаткування» [14, с. 31]. Тобто, податкове планування слугує основою для розробки рішень у сфері управління оподаткуванням та має здійснюватися з урахуванням вимог чинного податкового законодавства.

Податкове планування слід розглядати як складову загальної системи планування діяльності платника податків, спрямовану на оптимізацію податкового навантаження на суб'єкт господарювання, раціональне розміщення його активів, удосконалення процесу сплати податків. Греца Я. В. визначає поняття податкового планування «як складову економіко-правового планування діяльності платника податків, що передбачає розробку системи правомірних заходів, спрямованих на визначення найбільш оптимальної моделі оподаткування, удосконалення процесу сплати податків, аналіз та прогнозування податкових наслідків здійснення господарських операцій, зменшення рівня податкового навантаження та збільшення прибутку, з урахуванням вимог податкового законодавства та тенденцій податкової політики держави» [4, с. 17]. Черкас Т. С. та Долженко І. І. пропонують розглядати податкове планування «як процес оптимізації податкових платежів, ефективного вибору або зміни режиму оподаткування та зменшення податкових ризиків підприємства в контексті чинного податкового законодавства, що дозволяє максимізувати прибутковість та ринкову вартість підприємства в теперішньому та майбутніх періодах» [16, с. 492].

За визначенням Лагодієнко Н. В., Бондаренко Г. Ю., Тарасенко В. П., «податкове планування - це вибір між різними варіантами здійснення фінансово-господарської діяльності і розміщення активів підприємства з метою досягнення найнижчого рівня податкових зобов'язань, що виникають при цьому» [8, с. 123]. На думку Гринчук Ю. С. та Гринчук В. Ю., «суть податкового планування полягає у формуванні підприємством такої податкової політики, яка забезпечила б найоптимальніший варіант розміщення своїх активів для отримання найбільшого прибутку шляхом оптимізації оподаткування» [5, с. 48-49]. Голяш І. Д., Романів С. Р., Черешнюк О. М. розглядають сутність податкового планування «з погляду його функціональних можливостей, які дають змогу виходячи з вимог податкового законодавства зменшити податкове навантаження господарського суб'єкта» [3, с. 311].

Науковці пропонують здійснювати процес податкового планування з урахуванням різних часових проміжків. Так, Корецька С. О. стверджує, що «податкове планування являє собою процес визначення сум податкових платежів на основі аналізу та вибору різних об'єктів оподаткування, пріоритетних видів підприємницької діяльності, конкретних операцій, можливостей підприємства для досягнення заданих результатів фінансово-господарської діяльності, як у короткотерміновому, так і в довготерміновому періоді в умовах чинної податкової системи» [7].

Знизити рівень податкового навантаження можна як законним шляхом, так і незаконним (шляхом ухилення від сплати податків). Сфера податкового планування передбачає застосування виключно легальних, законодавчо допустимих підходів при розробці шляхів зниження рівня податкового навантаження на суб'єкт господарювання.

Отже, податкове планування на рівні суб'єкта господарювання можна визначити як систему заходів, здійснюваних у рамках чинного податкового законодавства, спрямованих на оптимізацію рівня податкового навантаження та зниження податкових ризиків. За умови належної організації суб'єктом господарювання податкового планування такий суб'єкт матиме можливість дотримуватися норм податкового законодавства, а отже й уникати штрафних санкцій, раціонально керувати грошовими потоками, мінімізувати рівень податкового навантаження, збільшити прибуток.

Водночас слід враховувати, що процес податкового планування має базуватися на урахуванні як загальнодержавного підходу, так і діяльності суб'єктів господарювання. Виходячи з цього, науковці пропонують розглядати поняття податкового планування у практиці діяльності суб'єктів господарювання узагальнено,

як «процес розробки податкових планів, виходячи з фінансових потреб держави і окремих регіонів та можливостей платників податків, оснований на визнанні права суб'єктів господарювання щодо оптимізації податкових зобов'язань та урахуванні затверджених на законодавчому рівні нормативів (ставок) податкових платежів» [13, с. 72].

Самусевич Я. В. та Височина А. В. виокремили поняття державного податкового планування, яке, на їхню думку, «є сукупністю форм і методів визначення економічно обґрунтованих (оптимальних) податкових параметрів і рішень відповідних державних органів управління, спрямованих на реалізацію функцій податків та забезпечення максимально можливого обсягу податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів у межах заданих параметрів податкового потенціалу» [14, с. 31]. Серед процесів державного податкового планування зазначені науковці виділяють: державне податкове прогнозування; оперативне, поточне, стратегічне та зведене державне податкове планування; податкове бюджетування; раціональне використання додаткових доходів, сформованих за рахунок податкових надходжень, на фінансування раціональних витрат [14].

Таким чином, податкове планування є системою заходів, сформованою у рамках чинного податкового законодавства та спрямованою на рівні суб'єктів господарювання на оптимізацію податкового навантаження й зниження податкових ризиків, а на рівні держави й територій - на визначення оптимальних податкових параметрів та раціональних рішень відповідних державних та територіальних органів управління, спрямованих на забезпечення обґрунтованого (у межах податкового потенціалу) обсягу податкових надходжень до бюджетів різних рівнів.

Планування податкових платежів на рівні суб'єкта господарювання залежить від обсягів та видів його діяльності, особливостей формування облікової політики, податкового статусу партнерів. На загальнодержавному та територіальному рівнях очікувані обсяги податкових платежів мають забезпечувати формування витратної частини бюджетів та обчислюються з урахуванням показників, визначених планом щодо формування податкових надходжень за видами податків.

Результати податкового планування обумовлюються впливом значної кількості факторів, без дослідження впливу яких не можна зробити висновки стосовно обґрунтованості податкових планів. По відношенню до результатів податкового планування фактори можуть знаходитися у детермінованому або стохастичному зв'язку, в прямій або оберненій залежності, мати динамічний або статичний характер прояву. Тому виникає необхідність у відборі, класифікації та систематизації факторів, встановленні форми зв'язку між результативним та факторними показниками.

При виокремленні факторів впливу слід враховувати, що кожен фактор складається з окремих елементів. Водночас, при одночасному розгляді значної кількості факторів без урахування їх взаємозв'язку та без виокремлення основних чинників впливу можна отримати хибні висновки.

Для подальшої оцінки впливу факторів на результати формування та якості податкових планів доцільно здійснити їх розподіл за групами (рис. 1).

Внутрішні фактори на рівні держави та територіальних громад обумовлюються особливостями загальнодержавного та територіального планування обсягів податкових надходжень до відповідних бюджетів. На рівні суб'єктів господарювання внутрішні фактори обумовлюються особливостями видів діяльності, облікової політики тощо. Зовнішні фактори формуються під впливом зовнішніх ринків (щодо загальнодержавного планування), а також України в цілому, територіальних громад, галузей (щодо розробки податкових планів суб'єктами господарювання).

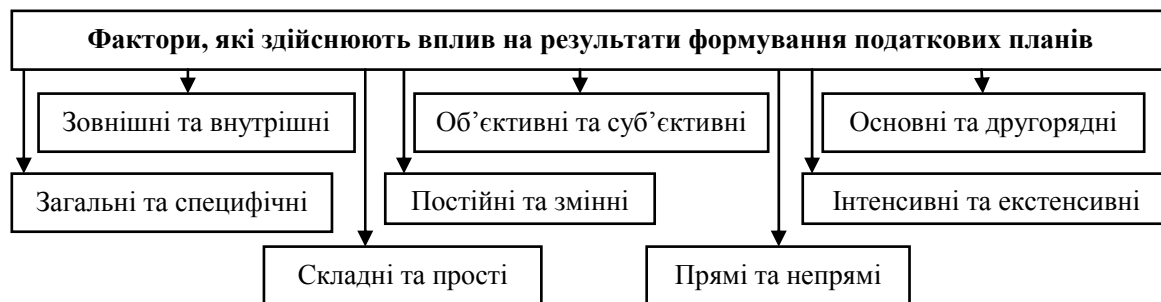

Рисунок 1 – Класифікація факторів за групами в залежності від їх впливу на результати формування та якість податкових планів.

Джерело: розроблено автором

Об'єктивні фактори не залежать від волі людини та її бажання, тоді як суб'єктивні чинники залежать від діяльності суб'єктів економічної діяльності, вмінь та досвіду осіб, відповідальних за розробку податкових планів.

Основні фактори здійснюють суттєвий вплив на результати розробки та якість податкових планів, а другорядні фактори не здійснюють вирішального впливу на результати розробки та якість податкових планів в конкретних умовах.

Крім того, фактори в залежності від їх впливу на результати формування та якість податкових планів розподіляються на загальні та специфічні. Загальні фактори мають широкую сферу прояву, тоді як специфічні фактори діють в межах конкретного суб'єкта економічної діяльності, галузі економіки або території.

Постійні фактори безперервно впливають на процес розробки та якість податкових планів, а вплив змінних факторів має періодичний характер свого прояву.

Інтенсивні фактори пов'язані з якісним приростом значень результативних показників (нарощування величини об'єкта оподаткування за рахунок зростання продуктивності праці тощо), а екстенсивні фактори пов'язані з кількісним приростом значень результативних показників (нарощування величини об'єкта оподаткування за рахунок розширення площ, збільшення кількості робочих місць і т. ін.).

Більшість факторів формується з кількох елементів, але окремі фактори не розкладаються на частини. З урахуванням цього виокремлюють складні (комплексні) фактори (наприклад, частка податкових платежів, що припадає в середньому на один суб'єкт господарювання) та прості (одноеlementні) (наприклад, тривалість звітного періоду).

Окремі фактори здійснюють безпосередній (прямий) вплив на результати та якість розробки податкових планів, а інші - непрямий. З урахуванням цього виокремлюють фактори першого, другого та наступних рівнів підлеглості. Так, загальна сума податкових платежів, що підлягає сплаті, обчислюється множенням величини об'єкта оподаткування за кожним податком на ставку податків. Водночас, розмір об'єкта оподаткування формується під впливом дії сукупності факторів.

Загальний обсяг податкових надходжень за податками, величина яких залежить від доходу, за інших рівних умов змінюється пропорційно зміні валового внутрішнього продукту. За умови незмінності ставок податків на динаміку реального податкового навантаження здійснюють вплив такі фактори:

- динаміка економічного зростання;
- інфляційні процеси в економіці;
- коливання відсоткових ставок за кредитами;
- тенденції розвитку прихованого безробіття.

Дослідження факторних впливів передбачає необхідність запровадження системного підходу, на основі якого здійснюється розміщення процесів та явищ, а також об'єктів податкового планування у певній підпорядкованості з урахуванням факторних взаємозв'язків.

Загалом на якість податкових планів вагомий вплив чинять наступні основні фактори:

- часті зміни в законодавстві, передусім податковому;
- рівень податкової дисципліни та поведінка окремих платників податків;
- загальна економічна та політична ситуація в країні;
- методологічне забезпечення процесу планування податкових надходжень до бюджетів різних рівнів та планування очікуваних обсягів сплати податків платниками.

Отже, якісна розробка податкових планів не можлива без ретельного дослідження факторних взаємозв'язків, знання податкового законодавства, розуміння ситуації, володіння методиками податкового планування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі узагальнення підходів науковців до визначення сутності податкового планування, пропонується визначати податкове планування як систему заходів, сформовану у рамках чинного податкового законодавства і спрямовану на рівні суб'єктів господарювання на оптимізацію податкового навантаження та зниження податкових ризиків, а на рівні держави й окремих територій - на визначення оптимальних податкових параметрів та раціональних рішень відповідних державних та територіальних органів управління, спрямованих на забезпечення обґрунтованого (у межах податкового потенціалу) обсягу податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. Для оцінки впливу факторів на результати формування та якість податкових планів запропоновано здійснювати їх розподіл за наступними групами: зовнішні та внутрішні; об'єктивні та суб'єктивні, основні та другорядні; постійні та змінні; інтенсивні та екстенсивні; загальні та специфічні; прямі та непрямі; складні та прості. Виокремлено основні фактори, які здійснюють вагомий вплив на якість податкових планів: часті зміни в законодавстві, передусім податковому; рівень податкової дисципліни та поведінка окремих платників податків; загальна економічна та політична ситуація в країні; методологічне забезпечення процесу планування податкових надходжень до бюджетів різних рівнів та планування очікуваних обсягів сплати податків платниками. Перспективою подальших наукових розробок у цьому напрямі є побудова факторних моделей й оцінювання на їх основі якості податкових планів.

Список літератури

1. Васільєва Л. М. Теоретичні аспекти податкового прогнозування та планування як невід'ємних механізмів державної податкової політики. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 1(20). С. 31-36. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/1/4.pdf> (дата звернення: 09.05.2023).
2. Глушенко Я. І., Корогодова О. О., Черненко Н. О., Моїсеєнко Т. Ю. Податкове планування ТНК на засадах ризико-орієнтованого підходу в умовах проекту BEPS та діджиталізації економіки. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2023. № 25. С. 38-43. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/278595> (дата звернення: 12.05.2023).
3. Голяш І. Д., Романів С. Р., Черешнюк О. М. Податкове планування підприємства як засіб запобігання правопорушенням. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 18. С. 309-312. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/18_2018_ukr/52.pdf (дата звернення: 09.05.2023).
4. Греца Я. В. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика: монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. 420 с.

5. Гринчук Ю. С., Гринчук В. Ю. Податкове планування як складова податкового менеджменту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 22. С. 48-50. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2011/13.pdf. (дата звернення: 09.05.2023).
6. Євтушевська О. О. Податкове планування у системі корпоративного податкового менеджменту. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13. Вип. 2. С. 34-38. URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2038>. (дата звернення: 09.05.2023).
7. Корецька С. О. Планування розвитку податкового потенціалу підприємств на основі комплексного підходу. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2011. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=722>. (дата звернення: 12.05.2023).
8. Лагодієнко Н. В., Бондаренко Г. Ю., Тарасенко В. П. Особливості податкового планування в управлінні підприємством: методи та інструменти. *Modern Economics*. 2019. № 17. С. 121-126. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-19).
9. Лисенко А. М., Бакай А. В. Податкове навантаження суб'єктів господарювання та його вплив на формування важливих показників розвитку економіки України. *Центральноукраїнський науковий вісник : Економічні науки*. 2018. вип. 1(34). С.180-188. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/8865>. (дата звернення: 10.05.2023).
10. Лисенко А. М. Оцінка рівня податкового навантаження на сільськогосподарське підприємство : практичний аспект. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2017. вип. 32. С. 152-160. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7478>. (дата звернення: 12.05.2023).
11. Лисенко А. М., Шалімова Н. С. Податковий паспорт регіону як інструмент планування бюджетних надходжень. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2008. вип. 14. С. 152-160. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/2475>. (дата звернення: 10.05.2023).
12. Оліховська М. В., Оліховський В. Я. Концепція податкового планування в системі менеджменту організацій. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 6(11). С. 248-252. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/46.pdf. (дата звернення: 10.05.2023).
13. Планування та адміністрування податкових надходжень як складова соціально-економічного розвитку регіону: монографія / За ред. Давидова Г. М., Любченко О. М. Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2007. 374 с.
14. Самусевич Я. В., Височина А. В. Податкове планування та основи податкової оптимізації: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2021. 344 с.
15. Супруненко С. А. Податкове планування як засіб гармонізації взаємовідносин держави та суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 13. С. 194-200. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/56>. (дата звернення: 13.05.2023).
16. Черкас Т. С., Долженко І. І. Податкове планування як складова системи фінансового управління підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 9(73). С. 491-495. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/9/104.pdf>. (дата звернення: 11.05.2023).

References

1. Vasilieva, L.M. (2019). Teoretychni aspekty podatkovoho prohnozuvannya ta planuvannya yak nevidiemnykh mekhanizmiv derzhavnoi podatkovoi polityky [Theoretical aspects of tax forecasting and planning as integral mechanisms of state tax policy]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannya - Public administration and customs administration*, 1(20), 31-36. Retrieved from <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/1/4.pdf> [in Ukrainian].
2. Glushchenko, Ya.I., Korogodova, O.O., Chernenko, N.O., & Moiseyenko, T.Yu. (2023). Podatkove planuvannya TNK na zasadakh ryzyko-orientovanoho pidkhodu v umovakh proektu BEPS ta didzhytalizatsii ekonomiky [Tax planning of TNCs based on a risk-oriented approach in the conditions of the BEPS project and digitalization of the economy]. *Ekonomichniy visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut» - Economic bulletin of NTUU "Kyiv Polytechnic Institute"*, 25, 38-43. Retrieved from <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/278595> [in Ukrainian].
3. Golyash, I.D., Romaniv, S.R., & Chereshnyuk, O.M. (2018). Podatkove planuvannya pidpriemstva yak zasib zapobihannya pravoporushenniam [Tax planning of the enterprise as a means of preventing offenses]. *Infrastruktura rynku - Market infrastructure*, 18, 309-312. Retrieved from http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/18_2018_ukr/52.pdf [in Ukrainian].
4. Gretsya, Y.V. (2020). *Zmist, pravovi zasoby ta mezhi podatkovoho planuvannya: zarubizhnyi dosvid ta ukrainska praktyka: monohrafiia* [Content, legal means and limits of tax planning: foreign experience and Ukrainian practice: monograph]. Uzhhorod: TOV «RIK-U» [in Ukrainian].

5. Grynchuk, Yu.S., & Grynchuk, V.Yu. (2011). Podatkove planuvannia yak skladova podatkovoho menedzhmentu [Tax planning as a component of tax management]. *Investytsii: praktyka ta dosvid - Investments: practice and experience*, 22, 48-50. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2011/13.pdf [in Ukrainian].
6. Yevtushevska, O.O. (2021). Podatkove planuvannia u systemi korporatyvnoho podatkovoho menedzhmentu [Tax planning in the system of corporate tax management]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti - Economics of the food industry*, Vol. 13, Issue 2, 34-38. Retrieved from <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2038> [in Ukrainian].
7. Koretska, S.O. (2011). Planuvannia rozvytku podatkovoho potentsialu pidpriemstv na osnovi kompleksnoho pidkhodu [Planning the development of the tax potential of enterprises based on an integrated approach]. *Elektronnyi zhurnal «Efektyvna ekonomika» - Electronic magazine "Efficient Economy"*, 10. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=722> [in Ukrainian].
8. Lagodienko, N.V., Bondarenko, G.Yu., & Tarasenko, V.P. (2019). Osoblyvosti podatkovoho planuvannia v upravlinni pidpriemstvom: metody ta instrumenty [Peculiarities of tax planning in enterprise management: methods and tools]. *Modern Economics*, 17, 121-126. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-19) [in Ukrainian].
9. Lysenko, A.M., & Bakay, A.V. (2018). Podatkove navantazhennia subiektiv hospodariuvannia ta yoho vplyv na formuvannia vazhlyvykh pokaznykiv rozvytku ekonomiky Ukrainy [Tax burden of business entities and its influence on the formation of important indicators of the development of the economy of Ukraine]. *Tsentralkoukrainskyi naukovyi visnyk : Ekonomichni nauky - Central Ukrainian Scientific Bulletin: Economic Sciences*, 1(34), 180-188. Retrieved from <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/8865> [in Ukrainian].
10. Lysenko, A.M. (2017). Otsinka rivnia podatkovoho navantazhennia na silskohospodarske pidpriemstvo : praktychnyi aspekt [Assessment of the level of tax burden on an agricultural enterprise: practical aspect]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu: Ekonomichni nauky - Scientific works of the Kirovohrad National Technical University: Economic Sciences*, 32, 152-160. Retrieved from <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7478> [in Ukrainian].
11. Lysenko, A.M., & Shalimova, N.S. (2008). Podatkovi pasport rehionu yak instrument planuvannia biudzhethnykh nadkhodzen [Tax passport of the region as a tool for budget revenue planning]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu: Ekonomichni nauky - Scientific works of the Kirovohrad National Technical University: Economic Sciences*, 14, 152-160. Retrieved from <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/2475> [in Ukrainian].
12. Olikhovska, M.V., & Olikhovskiy, V.Ya. (2018). Kontseptsiiia podatkovoho planuvannia v systemi menedzhmentu orhanizatsii [The concept of tax planning in the management system of organizations]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk - Pryazovsky Economic Bulletin*, 6(11), 248-252. Retrieved from http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/46.pdf [in Ukrainian].
13. Davydov, G.M., & Lyubchenko, O.M. (Eds.). (2007). *Planning and administration of tax revenues as a component of socio-economic development of the region: monograph*. Kirovohrad: "Imex-LTD".
14. Samusevich, Ya.V., & Vysochyna, A.V. (2021). *Podatkove planuvannia ta osnovy podatkovoi optymizatsii: navchalnyi posibnyk [Tax planning and the basics of tax optimization: a study guide]*. Sumy: Sumy State University. [in Ukrainian].
15. Suprunenko, S.A. (2013). Podatkove planuvannia yak zasib harmonizatsii vzaiemovidnosyn derzhavy ta subiektiv hospodariuvannia [Tax planning as a means of harmonizing relations between the state and business entities]. *Ekonomichnyi analiz - Economic analysis*, 13, 194-200. Retrieved from <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/56> [in Ukrainian].
16. Cherkas, T.S., & Dolzhenko, I.I. (2019). Podatkove planuvannia yak skladova systemy finansovoho upravlinnia pidpriemstva [Tax planning as a component of the enterprise's financial management system]. *Molodyi vchenyi - A young scientist*, 9(73), 491-495. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/9/104.pdf> [in Ukrainian].

Alla Lysenko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

The Essence of Tax Planning and Factors Influencing the Quality of Tax Plans

The article examines the approaches of scientists to the interpretation of the concept of tax planning and found that in most publications the attention of scientists is focused on the study of the essence, types, and methods of tax planning, but due attention is not paid to the study of factors influencing the quality of tax plans. The author's definition of the essence of tax planning is proposed, taking into account its implementation at the level of business entities, as well as relevant state and territorial management bodies. At the same time, tax planning is considered as a system of measures formed within the framework of current tax legislation, aimed at

the level of economic entities to optimize the tax burden and reduce tax risks, and at the level of the state and territories - to determine the optimal tax parameters and rational decisions of the relevant state and territorial management bodies, aimed at providing a justified (within the tax potential) volume of tax revenues to the budgets of different levels.

Attention is focused on the fact that the tax planning process should be based on taking into account both the national approach and the activities of business entities, that the field of tax planning involves the use of exclusively legal, legally permissible approaches when developing ways to reduce the level of the tax burden on the business entity, and tax planning serves as the basis for the development of decisions in the field of taxation management and must be carried out taking into account the requirements of current tax legislation.

External, internal, objective, subjective, main, secondary, permanent, variable, intensive, extensive, general, specific, direct, indirect, complex and simple factors that exert a significant influence on the quality of tax plans are characterized. It is proposed to distribute the factors according to the established groups, which in the future will ensure the assessment of the influence of such factors on the results of the formation and quality of tax plans.

tax planning, tax payments, tax base, tax optimization, factors, subjects of economic activity

Одержано (Received) 14.05.2023

Прорецензовано (Reviewed) 20.05.2023

Прийнято до друку (Approved) 29.05.2023

УДК 336.76

JEL Classification: G21

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9\(42\).212-224](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9(42).212-224)

О.А. Магопець, доц., канд. екон. наук

О.О. Куліш, асп.

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Оцінка діяльності банківських установ в умовах воєнного стану як складова системи банківського контролю

У статті визначено авторський підхід до розуміння системи банківського контролю (як комплексу правил, процедур, законодавчого регламентування та інституцій, що забезпечують нагляд, регулювання й оцінку діяльності банків) та обґрунтовано місце і роль оцінки діяльності банківських установ в системі контролю. Задля здійснення оцінки діяльності банківських установ в умовах воєнного стану розкрито особливості функціонування банківської системи України, визначено її складові, учасників (Національний банк України, комерційні банки, небанківські фінансові установи, біржа, клієнти) та надано їх характеристику.

Обґрунтовано наслідки війни для банківської системи та зміни, до яких призвела війна (закриття банків, втрата активів, зменшення довіри до банківських установ, підвищення ризику, зміна пріоритетів діяльності та робота в ускладнених умовах, реструктуризація й підтримка). З'ясовано тенденції зміни основних показників в розрізі яких здійснювалася оцінка діяльності банківських установ (чисельність діючих банківських установ, рентабельність активів та капіталу банків, величина чистих активів банків за рентабельністю капіталу, частка непрацюючих кредитів у портфелях банків, величина сумарних активів комерційних банків), та обґрунтовано отримані результати. Констатовано, що на сьогоднішній день банківським установам вдалося адаптуватися до роботи в умовах воєнного стану (незважаючи на зменшення кількості комерційних банків, показники рентабельності активів і капіталу банківського сектору поступово зростають, спостерігається достатній рівень капіталізації та ліквідності, проводиться активна кредитна політика, зростають показники фондування від населення та бізнесу) й нині вони ефективно виконують свої функції, підтримуючи дієздатність національної економіки.

Визначено основні інструменти, використання яких допоможе забезпечити подальше стабільне функціонування банківської системи в сучасних умовах. Такими інструментами є: фінансова підтримка банківських установ від Уряду; регуляторні заходи Національного Банку України, спрямовані на забезпечення стабільності банківської системи; ефективна комунікація між банками, регуляторними органами, клієнтами та громадськістю; заходи зі стимулювання економіки; регулярний моніторинг та контроль стану банківської системи.

банківська система, банки, банківські установи, Національний банк, контроль, система контролю, облікова ставка, процентні доходи та витрати, рентабельність активів, рентабельність капіталу

© О.А.Магопець, О.О. Куліш, 2023